

Издави сваког четвртка
на цијелом табаклу.

Стаје за Црну Гору, Ау-
стро-Угарску, Босну и Хер-
цеговину:

годинице . . . 4 фор.
на по године . . . 2 " "
на четврт године 1 " "
за Србију и све друге земље
годинице . . . 15 франака
на по године 8 " "
на три мјесеца 4 " "
у залату.

ЦРНОГОРКА

ЛИСТ ЗА

КЊИЖЕВНОСТ И ПОУКУ.

Уредник:

ЈОВАН ПАВЛОВИЋ.

Претплата из Црне Го-
ре и сва писма шаљу се
самоу уреднику.

Претплата из Србије у-
пућује се Великиру Вла-
жићу у Београд, а из дру-
гих крајева под адресом
Р. Ramadaniović Sattaro
(за „Црногорку“).

Претплату примају сви
наши књижевници и новина-
рске експедиције. Не-
офранкирана писма не при-
мају се.

БРОЈ 26.

Цетиње, 9. Августа 1884.

ГОДИНА I.

СРБИН СРБИМА НА ЧАСТИ

ЗАХВАЉУЈЕ *

Како одох из слободних горах,
Мишљах у њих Србство оставити,
А међ' туђим ујезити народом,
Ком' обичај ни језика не знам,
Вјера друга, Царство, миса' друга;
Мишљах презрени, ка' и крвник, бити
Ради вјере — свијета неслоте.
Но ја са свим другогаче наћем:
Бих дочекан у Котору красно
У Србекојзи кући Лумбардића.
Ту три дана ка у тренуј проишли,
Правом чашићу и веселом Србеким;
Док четврти, на уранак сутра,
Конте Јосиф из Добротје дође
Са његова два мила синовца,
Два синовца, како дивје виле;
Тек се етасмо, браћо с' издубисмо,
Нитамо се за живот и здравље,
И у говор дуг искрено Србеки
Сташе сва три конта говорити:
„Воља нам је, стари пријатељу!
Да нам кућу поћеш видјети
(Не ће друго, веће у Доброту)
Са свом браћом, која су ти овђе,
Нашом браћом, храбрим Црногорцима.“
Ми без мобе, како Црногорци,
Из ријечи на пог' скопнимо,
Три-четири лаће напунисмо,
Њани момци одвезу нас брзо.
Ми одмаха, тридесет и четири,
У бијелу дворну њиховоу,
Боку помоћ њима назовемо;
Они нама: „С добром сребром дошли!“
Загрле нас, како своју браћу,
И сједну нас у позлатене стоце,
Пак одмаха кафу и ракију.
Кад писмо кафу са ракијом,
Све нас зовну за сто благовати;

*) Ову прекрасну pjesму неумрота pjesника „Горскога
Викентца“, написао је г. Др Иво Стефановић на Баошћинама
у Бокотској међу књигама г. кн. Владимира Петковича.
Он ми је ну врло радо уступио, да је објављам у за којему
од наших домаћих књижевних часописа. Поема је штампана
на цијелом листу, и у наокруг уграђена цијеловима. А по што
сам врло изнерен да се још мало који ексемпляр у калитру на-
лази; па није ми познато ни да је она ма у којему саборнику
поплатана: зато сам приједно да је вјеридно по опису на свијетлост
начини, и нап читајући свијет с њоме упознати; једно због
тога, — што не вјерујем да за њу ико данас знаде, а друго — ра-
ди писане гласне мисли:

„Српствућу ђелом, вјеруј, што вјерујеш;

„Лактом вјере гласност чојка мјери;...

мисли, која се,

на жалост, још и данас поеме мало међу нама схвата; те осо-
бито с вјере један се од другота отуђио и разбављује. При
преписивању написао сам да ништа у правошцу не измјеним, но

Заћ весело и дуго сећасмо,
Частећи се сваком ђаконијом,
Још за сваком друго пијућ' випо,
Уљ споминућ' Царе и Ђесаре,
Који добра Србеком роду жуле,
Пак и слобод Црногорског гњезда.
А за здравље један другом, ана се.
Пошто ти се мушкци напнијемо,
И весело Србеки пазмијемо,
Конте Јосиф и два му синовца
Начну опет од свег срца молит',
Да сви код њих ноћит' останемо,
А и даље, колико нам воља,
Ка у правог Црногорца кућу.
Ми с грехотом и потресом двора:
„Виемо, Конти! Воља ти је вјера!
Да нећељу, мање ни сахата;
Ко би бјежа од оваког добра,
И од таквог браћког пријатељства?
Ал нам проетте, јер немамо када:
Брод нас чека, а вјетар је за нас,
Него с Богом и фала ви на част!“
Овјена се брацки изгрнимо,
Готово се с плачем раздијелимо —
Ми к својему намјерену путу
С пријатељама растасмо се тјелом,
Али душом нигда ни довијек.
О Ви Срби! свуд ли србствујете!
Дужност чојства праву испуњате!
Србствујућу ђелом, вјеруј, што вјерујеш:
Лактом вјере гласност чојка мјери,
А озбиљност ђелом и врлином.

Спјевана у Петербургу 20. Августа 1883.

В. Ц. П. II.

На Цетињу.

У Штампарији Црногорекој
1884.

да је вјерно онако донесем, ко што је написано и штампано
било. Важно је приједати да је наш дивни Владика-писник
било онда (1883) Вуковичу у чисто српској и православној
Црној Гори употребавао, док су Владике и братија калу-
ђери по Војводини и по Кнежевини Србији, страховиту хајку
издали и биједном Вуку широм црнј пакао са свиједима анае-
мама растављали. Велики дух Петра II. видно је да правосла-
вље не почини на овом или на оном слову, па ма оно било ђ, и
или је, ја, па за то и није страховало да ће му и најмање ј под-
ровати темеље Српству или Православљу, као што је тобож!
страховала она црста чета кривоверних пучотевата и ниса-
ча, да ми Вук својом јотом, као Краљевин са својим ше-
стоцијем бављаном, руши и поништује два најсна блага —
Српство и Церу стапо. — Но сребом, вријеме је дошло, да је
уз јоту — и Српство сто пут боље напредовало и ојачало, и
да православној вјери никакве притрвје није се с њом догодило.

Ј. Судићкић.

Mens sana in corpore sano.

(Из рукописа: Мозак и срце у књижевности).

(Наставак).

Остављајући на страпу немачке метафизичаре са њиховом „инспирацијом“ и „интуицијом“, ми ћемо да приђемо к примјерима из књижевности, који ће освјетлити нашу теорију о анормалном динамизму душе и у pjesника слабога тијела.

Најрадије бисмо се задржали код највећег pjesника свијех времена, те их историја памти, код *Шекспира*. Нико није тако силно радио мозгом и срцем, цијелом живчаном системом, свом душом својом као Шекспир. Историја нам је забиљежила дубоке мисленике, јаке мождане раднике, као Платона и Аристотела, Канта и Дона Ст. Мила. Историја нам је забиљежила мношину срдаца, те су на најтањавио авио из мозга и живчане системе силно откунавала у бурноме мору јаких осјећаја. Али је једини Шекспир, кога историја памти, да је обоје саставио у највишој потенцији.

Ако узмемо само мозак, умља Шекспировом равна није било ни прије ни после. Он није писао философске системе, као немачки метафизичари, али мисли, да се развијају из његовог мозга, продиру као електрична свијелост у далеке вијекове, који су тек после њега настали, освјетљујући најдирљивије закитке човјечијег срца, човјечије душе. Он није био физиолог, нит је у његово доба било науке која нспиме физиологије, али душевни свијет, те се креће по дјелима његовима, радна људи најразличнијег можданог и у онште живчаног састава одговара најтањивије свијема законима и правилима, до којих је данашња наука физиологије досијела. Природне науке нијесу још биле ни у зачетку у његово доба, али он је у дјелима својим иказао мисли, које су тек у најновије доба Дарвин и Хекел мучним испитивањем научно извели. Узмите само моноло оца Лаврентија у „Ромеу и Јулију“, па ћете се о том потпуно увјерити: резултати данашње науке о природи pjesнички изведени и представљени; коловрат неумрле материје, њеп трансформизам дивно изражен у гробу и утроби природе, која у исто доба прима и издаје, рађа и сахрањује, дјеље колијевку и мртвачку скрињу (what is her burying grave, that is her womb). Или узмите *Хамлета* — the greatest production of the greatest man the world has ever possessed — највеће дјело највећег човјека што га је икад свијет имао, као што каза нико мањи него Бокло. *) Сјетите се оне сце-

не, гдје *Хамлет* шетајући по гробљу узима у руке једну лубању. Сlike нпштавила људског пролазе му мимо свијест. Имагинација га заноси назад за двије хиљаде година, па готово држи, да је лубања, коју има у рукама, доиета од *Александра Великог*, и у очима му се врзе велики контраст између труле тиквине и овога што је некад у њој било: мозак освајача човјечанства. На један мах приђе у идеалан фнзичан свијет, па ухватив се за велику доктрину о неразуишности материје, доктрину о којој у његово доба није било ни помена, почиње да показује, како би, дугим низом мијена, глава *Александра Великог* временом могла послужити да се од ње начини чап, па да се зачепи каква бачва од пива. Уз великог данског мисленика стоји *Хорације*, ограничена глава, сушита прозачина и практична природа, па га трза натраг из замислиенога свијета, примиче му ближе реалност сухопарном примједбом: да би одвећ ситно било, кад би се ствари тако посматрале.

Могли бисмо још више примјера, скоро из свакога дјела Шекспировог, навести за доказ великога умља његова. Довољна су и ова два, јер свједоче, да је ум његов претекао вјекове који ће тек доћи.

Како му је срце радило, показују тако исто сва дјела његова, нарочито пак pjesма љубави над pjesмама, јеванђеље љубави: „*Ромео и Јулија*“. Љубав је у том комаду постигла највиши степен идеалисања. Све је у њу претопљено: не само физичко биће љубавника, него и сав свијет око њих. И зора и славуј и лист и цвијет — све је то рад њихове љубави. Изван љубави они не познају другога свијета на овој земљи. Па и себе саме жртвују тој страсти: сласт им је умријети у љубави.

Ко је писао „*Ромео и Јулију*“, то није могао бити човјек, који није осјећао шта је најслађе и најтрче, шта је љубав и шта мржња у најнишем степену.

Но може ли ико рећи, да је *Ромео и Јулија*, да су *Хамлет* и *Фауст* нормалнога састава створења?

Никако! Само тако анормално сложене нарави могу давати облик и садржину класичним pjesничким дјелима. Гдје је потпуна душевна еквилибристика, ту не може бити трагичне концепције живота, јер ту нема ни борбе ни колебања; ту се дани живота провлаче правилно-молотопо као напартане рубрике каквога окружног надлежатељства. *Фауст*, *Хамлет* и т. д. нарави су анормалне, болесне, грозничаве, первозне, које се не могу подвести под обичну палбону свакидашњих људи, с којима се јутром и вечером сустремо на улици желећи им: добро јутро и добру вечер! Пребацивати *Фаусту* што није узео за жену *Гретину* или што није прона-

*) The influence of woman on the progress of knowledge. By Henry Thomas Buckle. New York: D. Appleton and Company, 443 & 445, Broadway, 1866.

шао електричну машину (као што збиља чини ипаче веома гласовити критичар и дубоки познавалац Гета : Dubois-Reymond) или Хамлету што није убио свога оцуа, чим му се први пут појавио дух, па онда узео за жену Офелију, — то може чинити само онај, који хоће да се спусти на скали поезије до нихилистичкога пункта, гдје је записана нула. На том пункту дабоне кобасица из најобичније ашчипице или опшарије више вриједи од најљепше пјесме. Нормалне, шаблонске креатуре никада нијесу давале градиво за велике уметничке производе. Фауст и Хамлет, да је први узео Гретицу а други Офелију, били би можда обојица добре тате и изродили би можда доста дјете, али — били би човјечанство имало узор-дјела трагичнијех којима се наслађивало, наслађује и којима ће се јамачно још вјековима наслађивати ?

Шекспир је био доста јединствени човјек у свијету. Са дубином ума и најсиљнијим радом срца он је спајао за чудо, фино и танко посматрање свијета и људи, које је у свему тачно и објективно. До данас није било ума таквога, који би умιο спојити најудаљеније са најближим, што је најопитије (генерално) са опим што је најособеније (специјално), апстрактно са

конкретним. Највише спекулације философске налазе се у њега поред најдебљих и најмаснијих спена из живота најнижих редова људских. У свјема крајностима он је био мајстор, али је исто тако био мајстор и на цијелом пољу, које се простире између једне крајности и друге. Нико није тако познавао индивидуалну и колективну нарав човјека. За њега се може рећи с пуним правом, да је познавао и човјека и људе, а таквих је мало или нимало. У тачности посматрања тек му близу долазе Дикенс и Текерај.

Само есе од себе намеће питање: како је морало изгледати у мозгу, срцу и живцима тога човјека, који је тако дубоко могао мислити, тако јако осјећати и опет тако фино и објективно посматрати ?

На то питање не умијемо ништа да одговоримо. Више од триста година растављају нас од његова рођења. Што је остало података из његова живота, то је тако мршаво, да нам скоро нимало не може послужити за наше цијеље.

Ипак ћемо огледати, да одатле понешто познајемо.

(Наставиће се).

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE
Државна Библиотека
Црне Горе

Трагедија у 5 чинава од Вилеама Шекспира, с енглеског превод др. Лаза Костић.

Друга појава.

Соба у двору.

Улази Краљ, Краљица, Розенкранц, Гилденстерн, и слуге.

Краљ.

Здрав Розенкранче, Гилденстерну, здрав. Не жељасмо вас само видјети, но требамо вас, за то поруку пожурисмо. Чули сте јамачно о Хамлетову прерушају ; да ни споља није ни изнутра тај што до сад бјеше. Што би било то, ван очине му смрти што му је занјело тако расудак и свјест, не могу знат' : Ја молим оба вас, одрасли ви сте од мазена с њим, и познали сте младачку му ћуд, па остан'те у двору нашем ту на неко вријеме ; дружите се с њим, веселите, проводите се с њим, мотрите, куп'те еваном приликом, да а' њега незнам какав мори јад, да сазнавши га, нађемо му а'јек,

Краљица.

Вас, господо, почешће спомиње, на свјету нема душо јамачно милије њему. Свидили нам се по доброј вољи бити милоцим

те проавити с нама који час, да нада наша успеј корисна, ваш поход биће тако награђен ко краљ што може.

Розенкранц.

Величанства вам господарска је над нама вам власт, приличнија вам вољи заповјест но молба.

Гилденстерн.

Ипак ми емо послушни ; предајемо се, снагу своју сву, на службу вашу вама под ноге, на заповијест.

Краљ.

Захваљујем вам, драга господо.

Краљица.

Господо драга, ја захваљујем : и молим вас, потраж'те одмах мог прерушеног сина. — Тамо ви, господо ту одвед'те Хамлету.

Гилденстерн.

Да Бог да му наш поход и наш труд користио и пријао.

Краљица.

Амин, да !

(Оду Розенкранц, Гилденстерн и неке слуге).

Улази *Полоније*.

Полоније.

Из Норвезије посланици вам,
мој добри краљу, сретно ту су већ.

Краљ.

Ти увјек рађаш добре вјести.

Полон.

Да.

Мој господару, круно милосна,
док држим душу, дужност држаћу,
и Богу свом и свјетлом краљу свом:
на мислим ја (већ ако мозак мој
у нову мисао није смео траг)
да нађох узрок зашт' се *Хамлет* смео.

Краљ.

Ох, о том збори, радо слушам то.

Полон.

Пречујте посланике; моја вјест
нек' спасе буде часи великој.

Краљ.

Почаст' их сам, доведи амо их.

(*Оде Полоније*).

Дознао је, вели, драга Гертрудо,
раздешности узрок сина твог.

Кралица.

Бојим се да је један те један!

Смрт очина и наш пренагљен брак.

(*Враћа се Полоније, са Војводицом и*

Корнелијем).

Краљ.

Испитаћемо. — Здраво, пријави
Па, Волтимо, шта наш норвешки брат?

Велгиманд.

Све л'јеше жеље отпорујуће.
На прву бојни обустави смјер
синовца свог; а чинање му се
да на Пољака мисли напасаи,
но, боље гленув, нађе одieta,
да би на вашу свјетлост; — увр'еђен, —
што болест, старост, немоћ његова
да служи превари, нареди хапе
на Фортинбраса; овај дође сам,
покаран краљем он на пољску
обећа стрицу своме, никада
на круну вашу руку не дијна.
А стари Норвег, у радости сав,
три тисућ¹ круна годишњих му да;
војнике пак што бјеше скупио,
повест² му на Пољакe наложи:
Са млабом даљом, изложеном ту,

(*пружа лист*)

допустити да благовољите
те којеке пролаз краљевином вам,
са јемствима и устунцима тим
што овдје пише.

Краљ.

Предлог нам је драг.

У згодниј³ час прочитаћемо га,
промотрит' ствар и одговорити:
За сад вам хвала за успјешан рад.
Одмор'те се на дођ'те довече
на част код мене.

(*Оду Војгиманд и Корнелије*).

Полоније.

Добро сврши то.

Мој господару, свјетла госпоћо,
разбират, шта је круна, дужност ли,
што дан је дан, ноћ ноћ, а доба доб,
то значи трошит' дан и ноћ и доб.
Краткоћа кад је душа бесједа,
ошипрност јој тек нажит, удови,
у кратко-сад. Ваш свјетан син је луд.
Ја велим, луд; јер пита је лудило,
већ ако није кад је човек луд:
Ал' то је друго.

Кралица.

На ствар, не бити.

Полоније.

Бога ми, госпо, ништа не китим.

Да ј' луд, тако ј': што ј' тако то је јад,
а јад што ј' тако и тај срок је луд;
нек иде, јер ја ништа не китим.
Ми знамо луд је; сад још остаје
пронаћи узрок на тај учинак,
управо узрок на тај очинак,
јер учинак ј' узроком очинак.
Узмите:

Ја имам ћер; имам је, моја је;
послушна ми по дужности јој, гле,
ев' ово даде. Одгоните.

— „Душе моје идолу, небеској најдивотворенијој
Офелији,“ —

То је рђава реченица, гадна реченица;
„најдивотворенијој“ гадна је реченица;
ал' сад ћете чути. — Ево:

„У њена врла, бијела њедра, ове“ и т. д.

Кралица.

Је, л' она то добила од *Хамаета*?

Полоније.

Добра госпо, стај'те мало;
ја ћу бити вијеран. —

(*Чита*):

Не вјеруј на небу звјезди,

Не вјеруј да сунце сја,

Не вјеруј истици, сајести,

Ал' вјеруј, љубим те ја,

„О драга Офелијо! Ја не умијем бројити стихова:
нијесам вјент мјерити своје уздасаје; ал'
да те врло љубим, о најврлија! вјеруј ми.
Збогом.

Твој на вијеки, најмилија госпоћице,
док је ова машина његова,

Хамлет.

То послушна показа мени кћи,
још његове је све ми навазе,
у које врјеме, како све и гдје,
исповјед'ла

Краљ.

Ал' какој' она то
све примила?

Полоније.

Шта мислите, зар ја?

Краљ.

Та ви сте вјеран, поштен човек, да.

Полоније.

Показат' рад. Ал' шта б'сте рекли ви,
да ја, видив гдје вреда ниче страст
(а видјех, морам рећи, видјех пр'је,

што што ми рече кћи) шта бисте ви,
на' друна драга, ваша краљица,
од себе да начиних кутију,
да срце моје мукло ућутках,
беспомен да сам љубав глед'о ту;
Шта бисте ви? Не, боже сачувај,
овако рекох госпођици ја:
„Кнез Хамлет, ћерко, он је краљевић,
а ти? то не см'је бит'": и рекох јој
да пред њим ув'јек врата забрави,
ни перуке, ни какве замале.
Ја рекох, она савјет послушна;
а он, одбијен, шта ћу душити,
у тугу падне, па за тим у пост,
песнавање га снађе: ослаба,
виловат' стане, то му бјеше пут
у дудило у коме б'јесни сад
жалостех' све нас.

Краљ.

То је, мислите л'?

Краљица.

Што не би? сва је прилика.

Полоније.

Је л' икад било, ја бих радо знао,
да сам ја казао: „то је," јамачно,
а десило се другаче?

Краљ.

Не знам то.

Полоније.

Одавде скин'те то, је л' другаче то,
(Показује главу своју и плећа).
Пронаћи ћу допште л' прилике,
гдје ј' истина, ма се завукла чак
у срједу срједе.

Краљ.

Како даји траг?

Полон.

Ви знате, он се шта подуже
по овом трему.

Краљица.

Тако ради, да.

(Наставиће се).

М и р и ј а м.

Прича из старог Вавилона.

Научењак Нибур је прорекао, да ће Ниневија постати збијеном Помејом. Историце Лајарда, испитивање Раулинена, Оверта и рано преминулог Шмита — пророштво су то потврдили. Поштом нас је сада скинута копрена, што је два и по столећа покривало Вавилонско-асирско царство. Приче о историји о тој држави сада су од честих потврђене, од честих допуњене науком.

Разматрајући открита здања у Ниневији, културне радове тога доба, који су по нашим музејима — ми nailазимо на вјештину — своје врте, а којој се опет морамо дивити као и научним производима, што су изрезани на неочењој плочасти. И тој драгоцености, што је извучена из њедра земљиног, обавезни смо, што можемо погледати у предисторијско доба развића људског. Прича, што ћемо је испричати, снада ономе добу.

* * *

Још прије роштва вавилонског, царство израљско и јудино патило је постојање од настрјаја асирских. Међусобне заљивине приморавале су их да се обраћају за помоћ то овом, то оном од сусједних народа.

Заљивине те најпознле покорине оба царства господству асирском. Када је, на примјер, Израљ одрекао данак Салманазару, ови је год. 772 пр. Хр. ударио на државу, поробно је и одвео у ропство већину становништва. Та шта судбина би постигла и јудино кољено, да је краљ Хисеја испунио вољу Санхерибове и да се кута не ували у војску асирску. За влада доцнијих краљева, Јудеји се налазе све под влашћу асирском, а год. 600 покоре их Вавилонци. Навукодосор освоји Јерусалим, одведе у ропство краља Јоахима и све знатије људе. Кад Седекија скочи, да помоћу египћанском ослободи земљу, Навукодосор удари по други пут на Јерусалим. Год. 588 Вавилонци узму свети град, одведу све становнике у ропство осим једног пророка Јермије. И та година је почетак ропству вавилонском.

* * *

Полоније.

Је л' икад било, ја бих радо знао,
да сам ја казао: „то је," јамачно,
а десило се другаче?

Краљ.

Не знам то.

Полоније.

Одавде скин'те то, је л' другаче то,
(Показује главу своју и плећа).
Пронаћи ћу допште л' прилике,
гдје ј' истина, ма се завукла чак
у срједу срједе.

Краљ.

Како даји траг?

Полон.

Ви знате, он се шта подуже
по овом трему.

Краљица.

Тако ради, да.

(Наставиће се).

За царевања Навукодосорова, вавилонска држава постала је једном од најсилнијих у Азији. Прије по што је Јерусалим био освојен, заузета је била Ниневија и тим уништен крај господству Мићана над Асирцима. Послије тога је Навукодосор покорио Финицију, а год. 583 Јерусалим. Кад се вратио у Вавилон са бојних похода, обратио је егу пажњу на то, како да народ обогати развијајући радност и трговину. Успешао је и увеличао своју престоницу, запоједио те се подигао огромни насипи за случај ако би се Еуфрат излио, сву је земљу осим тога устројио каналима и водоводима. Град је заузео необично велику просторију, а свуд око њега уздигао се велики влад величанственим кулама по њему. Куће се зидале обично на неколико спратова све од опеке, што је на сунку била печена. Иза великанских дворова и палата стајали су велики парци и вртови.

У сваком дијелу града било је народних тргова, иза којих се виле густе алеје кипариса и ива. Од свију храмова, по љепоти и величини, уздизао се нарочито горестасни Ваал, а до њега храм богини љубави Истари. Оба храма Навукодосор је увеличао и украсио их нетонним раскошом и богатством. Но чудом над чудима био је у то доба краљ дворца са својим фантастичним баштама те висе. Амо је било спешено све богатство поробљеног Јерусалима. У одијеленом крилу дворца вод стражом боравио је стари краљ Јоахим. Чињоти почене, да се баве трговином и радом, неки примиве службе и постаде високи чиновници. Многи потомци ових чиновника, и ако су били јудинске крви, осташе и послије рока ропству, у Вавилону.

* * *

Необичним животом оживи чудновати град на Еуфрату почетком Шебат-мјесеца. Читав ред празника и свечаности је на прагу; о празници је обит пазар, на који се изводе ђевојке на продају. То је био старински обичај, кој је још чувала нижа класа народа. Вевојке су сјиде у полукругу, а пред њима стајаше продавалац. С почетка су сјиде све најодабраније, најљепше, које су се давале ономе, који би дао највише новца. Новци, који би се ухватили за ђевојке, ишли би као мизар ружини и сасатим ђевојкама, јер никоме не бјеше слободно спремити

прију за своју ћерку. Кад се са градеких бедема зачуше свечани звуци трубе, народ поврвје пазару. Ту ћеп виђети мрко лице војника са мачем и луком, ту свјетског човјека у богатом оџу, трговца из Индије, озбиљног „жреца“, ако ког би се скупила гомила народа и узела га са собом. Народ се уставио на пазару, на тргу богине Истире, трговина ће да отпочне. У једном се зачу вика за помоћ:

— Оставите ме! чучо се молећи женски глас, ја нијесам нашег племена, ја сам ћерка несретног заробљеника, жреца из Јудеје!

— На пазар с њоме! Није она боља од наших ћери! Држите је тврдо! чуди се опори, дивљи гласови.

— Боже мојих очова, буди ми у помоћи! викну ђевојка онајно.

— Она погрђује тијем Ваала, примјети фанатични Вавилонца.

Гомила око ђевојке за час замуча. У сред гомиле стајала је млада женска прилика, клечећи на кољенима са подигнутим рукама у вис. Један од радника дохвати је за косе, таман кад шћеде други да је подигне са земље.

— Баш згодна! проговорише као за себе Вавилонца, који је, по одјећи бар, показивао човјека из цареве околине. „Сигуран сам, да ће ме Наукудот-посор пареки наградити, ако му дарујем ови бисеран.“

У тај мах дође млада човјек до гомиле, еликом направив себи пут до ђевојке, на онда викну снажним гласом:

— Зар нас није стид нападати на ђевојке без одбране, на ђевојке које није нашег племена?

Млада човјек је стајао, на савику љутито, бога, из очигу му је епнала ватра. А висока, бистра, над-пишавала је гомилу, што пође, да се раздана.

— Ко је ови младић? Војник је прва рјеч, што се последи овог мога чучи у гомили. Како смјеш да нам кради ћеп? Шта се њега личе? Сигуно др-жип страну Јеврејима, можда је и сам Јевреј?! Народ стаде да пријети и поново окружи несретну жр-тву и њезиног бравноца.

— Натраг! викну младић опет, на извади злат-ну птичицу, што му висане о грудима, а на којој бјеше написане име цареве. Пропуштите царевог службеника!

Те рјечни и златна птичица пренадоше свје-тину те остуни, вика и граја престаде, само они, који наше Јеврејку да дарује цару, остаде у близи-ни млада човјека и жречене ћерке.

— Хвала ти, добри човјече, рече млада ђевој-ка поплашено, тебе је Бог послао, да ме избавиш од велике напасти.

— Немаш ми ради шта благодарити, но ми ка-жи ће ти је кућа да те могу одвести к њој, одгово-ри младић.

Путем у јеврејски дио града причала је млада избављеница како је пала гомили у руке. Њезин отац, равин Мелехазин, послао је био најстаријем у општини, на на повратку је народ задржи и одвуче на трг Истари.

— А како ти је име, питање је сапутник?

— Миријам, рече ђевојка, на стаде пред једном кућом и дода: овдје живи мој отац, хоћеш ли ући са мном, да те види мој отац и да ти се захвали?

— Ула ћу, али не ради захвалности, но да се познам са твојим оцем о чијој сам учености много слушао.

Ђевојка удари алком у врата, погурена стара робинја изиђе те отвори и млада чедлац ушле у ку-ћу, не примјетав да ухода иде за њима.

Јеврејски равин Мелехазин и царев архивар у брзо постадоше вјерни пријатељи, и поред разлике у вјери њиховој; оба су били људи од науке и оба су осјећали ону везу, која их везује једног за дру-гога. Но осим науке још је једна стару вукла царевог архивара дому чивутског равина: донала му се и љубио је лијепу Миријаму и чинило му се да ље-потница на љубав одговара љубављу.

Набо, тако се звао царев архивар, био је ро-дом Халдејак и учио се у познатој школи жречева у Ереху. Искусни научењаци предавали су тамо раз-не гране науке, а особито велика пажња се обраћа-ла на језике, нарочито академијског. На томе језику било је рукописа, који су причали о Богу, о створе-њу свијета, о потону; један дио тихих писама чу-вао се у Ереху, други у Вавилону; асирски прије-вод, што је преведен у вријеме цара Асурбанапала, чувао се у царској архиви у Ниневји.

Набо као младић брзо се рачуна са своје уче-ности и дође у Вавилон, да преведе неколико ака-дијских текстова на халдејски језик. С тим је било непосредно сазнао и звање царевог архивара; жи-вио је у царевом двору и готово сваког дана ма-гао је виђети свемогућег владоца. Како се занимао радом у архиву, то га је цар у свако доба пуштао себи, а имао је још право да сам себи нађе по-магаће.

Како Набо, тако и Мелехазин занимао се врло рвеносно испитивањем старина. Он је до дупе знао, да има академијских текстова, али садржина њихова му није била позната, јер су се они чували у особитој згради као каква светиња. Кад му је Набо саопштио о њима, стари равин није умно скрити жеље, да се с њима позна. Набо је био готов, да му их покаже, али само тако, ако се Мелехазин прими, да буде ње-ким помагачем, како не би остунио од правила, које је налагао, да се страна лица не пуштају у архиву.

Чинувски свештеник пристао је на то тим ра-дије, што му се даје прилика, да често може бити у царској архиви.

Једног дана узео је Набо ода Миријамина, да му покаже царев двор, који је стојао с источне стра-не на лијеној, удобној извицини. Два грдна крилата бика стојали су на прагу широке степеннице, која је водила у ходник од кедрова дрвета, ће је стајала царска стража. Чинувити је био поражен раскопом и укусом овога дома; свуд подем били су простири ши-роки илдијски ћилими, но зидовима извајане слике и јуначки походи из ратовања, непод-елика притисе, који их објашњују.

Кроз цијели лавиринат пролаза у галерија Набо доведе свога сапутника у архив, у ком је било неко-лико великих и неброј малих дворана. У дворани је било врло брижљиво сложено на хиљаде опека од иловаче, на којима је било по нешто написано. Свака је опека била под бројем и чинила је саставни дио каквог научењачког рада. Мелехазин је ту видио како се пише по опеци од иловаче, јер таман кад су ушли, неколико људи прешепиваху: пред њима је ле-жао оригинал и тек умјешена иловача, у коју се длаћетом урезивали писмена. Кад је извјестан број тихих земљаних птичица био готов, послали су их у пећ да их пенеку.

(Свршише се).

Бјелопавлићи.

II.

Имена мјеста неких, као стари споменници:

Ждрѣбаник, поље. Прича веле, да је у то поље Немања краљ српски драго ерглеу, на кад је прво дошао да је види, донали му се лијеви ждрѣчеви, па рекне: „Баш је ово поље прави ждрѣбаник“. Тако и остале то име и до данашњег дана. Исти Немања путујући уз Брда па на Добро поље, рекне: добро ово поље, па му тако име и остале; исти и за Баншину воду, да је рекао: бан је ово вода. Други пак то преносе на Балшиће, да се је ова вода прозвала по њиховом имену.

Иванове, Стијене. Мисли се да је ово мјесто име добило од Иван-беге Црнојевића, који је ту близу, у село Бријесто, имао своје винограде и винштину. А да од Иван-беге то име долази, потврђују и отуда, што под саме Иванове Стијене стоји стара саборна црква св. Петке (Параскева Јесења), коју је градио (или обновио) цијело племе Бјелопавлићско, које истог патрона као крсно име годишње слави. На као да је Иван поради ове цркве утицаја неког овдје имао, те се та вјечна стијена тако као споменик његов прозвала. Ово је мјесто у племе Вражегрмце. О овоме ћу мало касије више рећи.

Имена села зашто се које зове тако:

Сретиња. Говори се, да је Бан Лужанин ту стајао. Народне приче веле да су сва знатија мјеста добила нова имена од својих нових посједника, па је тако и ово. У оно доба, веле, питао човјек човјека: је се настанио Павле Метин? а други одговарали: богме брата, Павле у „Сретињу“. И од тога име Сретиња.

Јеленак. Прича веле да је нека српска краљица ту направила лијепу цркву, је је незнабошцима била, а име је краљице Јела (сигурно удова Јела Балшића), те се тако и прозвао Јеленак, и село и црква.

Страхињићи. Ово село стоји на крају поља Косовог Луга, на обали р. Сунице. Тако се прозвало, веле, по Страхињићу Бану, косовопољском јунаку, који је ту рођен. Неки мисле да је Страхиња и то поље, Луг, прозвао Косови Луг, по његовој новој постојбини у Косову пољу.

Орја Лука. О том селу причао ми један поп, да се за то тако прозвало, што су његове баштине, луке, красна земља плодна и лака за обрађивање, орна лука, — земља од тога Орја или Орна лука.

Ђуrowићи, веле од нових насељеника Ђуrowића, од којих је био војв. Ђуrowић; а зове се још и Гуманија или Вип, од поља је расте веља трава випш. Из тога поља Випш у село Ђуrowиће има стара калдрма, можда још из римског доба.

Шобајићи. Ово се село звало у косовско доба Дубравчићи, као мјесто добро и лако у дубрави (шуми) густој. По Косову се, по некакком Шапчанину прозване Шобајићи. А ето како. Бан војвода Јанко Сибинјанин баше да освети Лазара и Косово, поведе у њ војску и удари се с Турцима, по и он обрши ка' цар Лазар. Турци га надбјују и сву му војску рашћерају, а војвода Јанко равен утече преко планина и дође оће у Зету, с неколико Србијанаца; ту се видео лијечло, и кад му се учини да је боље, крене да иде. Но по несрећи ерете га у село Богетиће (од неких Церово) абер да су Турци снајили Крушевца и заузели Шумадију. Њему се од цијда позанијде ране и ту умрије. И сад му се зна гроб пред црквом.

Пошто умрије в. Јанко, један његов момак из Шапца, по шћедне одит дома, но се устави оће; њега преручи војвода Јанко на смрти, неком кнезу Михаиловићу из села Петрића, (атар шобајићи) и ови га узме код себе, дадне му ћер и кућу у садање с. Шобајиће. Тај Шапчанин кад се намјести ту, прозове село Шобајиће, по његовом рођеном Шапцу.

За оно предање чућете од дестине племенска. Зането чудно би било да је то само гола прича измишљена.

Да је Сибинјанин Јанко, Хуњад, био боја у Косову 1448 г. и као побјеђен бјежао од Турака, то и историја прича. Али да је онуда бјежао пије вјеровати, а још мање његовом гробу на село Богетиће, или Церово, у Пјешивцима. А по горњем предању може се за сигурно узети, да нешто има у ствари, и. пр. да је у оно доба неки од војвода Јанковић онуда бјежао с момцима, или путовао ма каким послом, почем је било доба војне, а Срби су друговали с Мадарима од којих је и Босна често зависила. За то и има о Јанку Сибинјанину и његову сестрићу Секули Бановићу и цијесама и прича пуно у нашем народу.

Село Шобајићи због свога лијенога положаја удеснога за живљење, морало је бити насељено још у стара времена. Више села има једна нећапа у коју су се затварали Шобајићи од „веље војске“. Веља војска зове се тако и данас она која су ударили три везира на Праг Гору 1776 г. На сто година доцније, т. ј. 1877, у село Шобајићи догодило се је крвави бој међу Црногорцима и Турцима, је је Сулејман-паша изгубио до 2000 војника, од којих се и данас највећа коштурица види под вишперечево Иванове Стијене ниже села Шобајића, а у његову атару Селаштца. Селишта и кућишта старих и прастарих пун је предно бјелопавлићски. Да само знате крајем поља а тако и по горама: свуда ћете наћи прага старог насеља, на мјеста по неколико кућишта, а на мјеста их пуно, што значи да је село било. А како се које звало и са шта је пропало, о томе мало што народ збори. Ако га занитате, а он ти одма каже да су то села из доба шпанскога или грчкога или латинскога, па су се одатле преселили те су села опушћена, а нови досељеници нијесу се шћели селити у та опушћена кућишта, по су градили за себе нове куће.

Сам предно жупе бјелопавлићске свједочи, да је он насељен био из најстаријих времена.

III.

Старине. Цркве и црквине.

Боговине. Стара развалина. Боговине привлачи на се очи свакога путника који крај ње прође.

Остатци рушене богомошнице у Боговине још показују силу и негдашњу величину царства римског, можда из најстаријег му доба. Ја држим да стари Бог од Боговина и данас лежи под рушевинама његова негда красног и славног дома (храма). Тота ради лијепо би учинио онај који би раскопао те рушене да потражи тога старог Бога; можда би се око њега још што год нашло.

Од бившег храма у Боговине још стоји један ћошак, 2—3 метра висок, и бриљант селетен и оквиен. Бриљант, та вјечно зелена доза, баш као да је сама хтеда да брани и својим лишћем кити тај порушени остатак славне прошлости.

Да је то негдашња римска грађевина, она сама свједочи својим стилом римског доба. А и писмо се једно римско нашло. У грађевини храма фино је тесани бијели мермер, који се у изобиљу налази у Хум, брдо под село Випиће, један сат даље од Боговина.

Прагови и доврtnици фино су углађени и шарама украшени, а други су више од боја љуцког; по неким имаду неке фигуре с главама. Тако се исто виђало на оним плочама што су их одијели сељаци кад су 1883 градили (обновили) своју цркву у Мијукосовићу. Парох те цркве нашао је на једном прагу и на тегле латински кога није могао протумачити. Вели да је било само 5—6 ријечи, ама слова доста. Натпис се батало, ама рече да га је снимио на артији, али на жалост незна хоће ли га бити сачувао.

У колико је ухватила та стара рушевина храма Боговине, све је силео бршљан и нека гора. Гробља се нигдје око њега не налази. Становници поштују ове рушевине као светињу.

Боговине су на лијевој обали р. Зете, на самом главном путу, између поља Випа или Слана (водопада) и Хадиња моста*) на Сушици, ниже с. Шобајића, у врло красном положају, у једном долу под гором Петрића.

Како ми је горе речени свештеник Неђељко Михailовић причао о поменутом натпису, нијесам добро запамтио како ми рече да је прва ријеч била. Ако се срећом нађе натпис — знаће се. А ваљало би још тражити натписе у рушевини. Чудити се је каква је то сила била, која је преко тако камените горе послала толике силне плоче мермера из Хума, куда сад једва куде пролазити може. На сјеверној страни близу Боговина налази се Цигљана. Код малог моста (каменог), на пушкомет од Боговине, а бани на путу, још се познају томице од старе циглане, сигурно је он из римског доба. Промгле године сељаци су ту напали у земљу дјелујућу, и кажу да ту није печена ћерамиди по чина цигли и цријеп, јер кажу да су неке комате цријепе штале с цацима анишли. Да је ту при брду Влашићу и село било у прастаро доба, познаје се још и сада.

(Ступиће се).

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД.

Учена друштва.

(Матица Српска у Новом Саду.) Књижевни одбор „Матике Српске“, држао је свој састанак дне 13. Јула о. г. На томе састанку читало се више радова, који су друштву стигли било за награду, било да се штампају као чланци у „Бетонисе“.

— На расписану награду за трагедију поднајте Мита Поповић из Сомбора на ново своју историјску трагедију „Дар Јована“ коју је са свим прерадио и према сјецанцама исправио. Издаје се на оцјену члану вилу др. Милану Савићу и Јовану Грчићу. — На расписану награду за паливну игру стигла су ова три позоришна дјела: 1.) „Подвала“, комедија у 5 чинова, са цјевањем, написао Милован Б. Глашић; 2.) „Најбогатији“, паливна игра у 3 чина са цјевањем, написао Стеван Ј. Јевтић, и 3.) „Сваком својем“, комедија у 4 чина, са цјевањем, написао Драгутин Ј. Илић. Све три шаливне игре падају се на оцјену: Стевану В. Поповићу и Јовану Грчићу. — На расписану награду за приповијетку из српског живота поднајте др. Милан Савић своју повећу приповијетку с насловом: „Разни путеви“. Издаје се на оцјену члановима: Милану А. Јовановићу и Сави Петровићу. — На расписану награду за расправу из српске књи-

жевности стигао је за „Бетонисе“ чланак Стеве Милованова под насловом: „Физика у Срба“. Издаје се на оцјену: Мити Петровићу и Андрији М. Матићу. — Енолошка расправа Мите Петровића: „Српски мексикон“ прима се за „Бетонисе“ и одређује јој се награда од 85 фор. — Сисе Ђорђа Глибовеког под насловом: „Пијетато и кокошка“ издаје се на оцјену члану Андрији М. Матићу. — Синиша (псеудоним) послао је за „Бетонисе“ своју студију: „Два спорна питања српске повјеснице“. (1. Гдје су живјели Срби прије него што се преселили у данашње предјеле на балканском полуострву? 2. Порijekло и почетак владе Стевана Њемање?) Издаје се на оцјену члану Милану А. Јовановићу. — Чланак Андрије М. Матића: „Садашњост и будућност електрицитета“ (приликом електричне изложбе у Бечу 1883. године) издаје се на оцјену професору Мити Петровићу у Сомбору. — Сисе М. Симеона Кончара, учитеља у Јошани, с насловом: „Јован Хајрих Песталоци“ издаје се на оцјену Аркадији Варвањанину. — Прогната се оцјена члана Андрије М. Матића на расправу В. Владисављевића Каћанског под насловом: „Quis est victor?“ Оцјенилач предлаже, да се та расправа награди и у „Бетонису“ штампа. Приједлог се не прима, пошто је то расправа за докторат (dissertatio inauguralis), која је по свој прилици већ штампана на њемачком језику. Оцјенилачу одређује се 8 фор., за читање и оцјену. — Критика Андрије М. Матића на књигу: „Алгебарска анализа“ од Дим. Нешкића прима се за „Бетонисе“ и награђује са 5 фор. Пријевод чланка Артура Ц. Еванса: „Земљиш и старопоклоничиштво у Црној Гори“ од Николe С. Јовановића не прима се за „Бетонисе“. — Марка Никодића агронома из Раграда чланак: „Житни метиш“ (Anisoplia austriaca) издаје се на оцјену агроному Александру Милоковићу. — „Пјесме“ (12 на броју) Станка Видића издају се на оцјену члану др. Милану Савићу. — Милан А. Јовановић подноси за „Бетонисе“ народну приповијетку: „Дјетете и жабријеба“, коју је у Српском прибиљежио. Прима се, а М. А. Јовановићу одређује се 5 фор. за ту приповијетку. — Светислав М. Стојановић агроном из Биограда послао је свој популарно написани списе: „Основи рационалног земљодјелства“, са жељом, да се штампа или у „Бетонису“ или у засебној књижици. Издаје се на оцјену агроному Александру Милоковићу. — Ђорђе П. Роклић, цитомач Јовановићеве закладе и слупалац технике у Прагу, шаље своју питомачку расправу под насловом: „Из науке о електризму“, с молбом, да се та расправа штампа и у „Бетонису“, ако што вриједи. Издаје се на оцјену Мити Петровићу. — Критика Дра Милана Савића на књигу: „Жубори и вихори“, пјесме Милорада П. Шапчанина, прима се за „Бетонисе“ и награђује са 10 фор. — Тако исто прима се за „Бетонисе“ критика Дра Милана Савића на књигу: „Пјесме Драгутина Ј. Илића“, и награђује са 5 фор. — Прима се за „Бетонисе“ критика М. Бана на ове списе Јована Ристића: 1.) Срби и порта поселије бомбардања Биограда 1862—1867; и 2.) Срби српски покрет у Угарској 1848—1849.

ИСПРАВКА.

У прошлом броју „Црногорке“ на страни 112 ред 10 стоји: agente callesimus illo, а треба да је: agitante calcesimus illo, које се овим исправља.

*) Хадињ мост веде да је градио неки аиђа Ајвазовић из Никшића, за душу.